

Actualisatie quickscan Wnb Landgoed De Kalenberg

Eelerwoude

Op weg naar 100% natuurinclusief ►

Opdrachtgever:

mRO bv
T.a.v. de heer H. van Veldhuisen
Leeuwendeldseweg 16H
1382 LX Weesp

Opdrachtnemer:

Eelerwoude
[Onze vestigingen](#)
088-1471100
info@eelerwoude.nl
www.eelerwoude.nl

Projectgegevens:

Projectnummer: 204808
Datum: 20-6-2023
Projectleider: B. Pegge
Opgesteld: B. de Vries
Gecontroleerd: F. Boonk
Status: Definitief
Versie: 1

© 2023 Eelerwoude

Dit rapport is enkelzijdig opgemaakt.

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	4
2	Huidige situatie en ontwikkeling.....	5
2.1	Huidige situatie.....	5
2.2	Voorgenomen ontwikkeling	8
3	Natuurwetgeving en -beleid	10
3.1	Inleiding	10
3.2	Bescherming van soorten	10
3.3	Bescherming van gebieden.....	10
3.4	Bescherming van houtopstanden.....	11
3.5	Gelders Natuurnetwerk	12
4	Methode	14
4.1	Inleiding	14
4.2	Bureauonderzoek	14
4.3	Terreinbezoek.....	14
5	Beschermde soorten	15
5.1	Inleiding	15
5.2	Planten.....	15
5.3	Zoogdieren.....	15
5.4	Vogels	20
5.5	Reptielen.....	21
5.6	Amfibieën	21
5.7	Vissen.....	22
5.8	Ongewervelden	22
6	Conclusie	23
6.1	Beschermde soorten.....	23
6.2	Bescherming gebieden	24
6.3	Bescherming houtopstanden	24
6.4	Natuurnetwerk Nederland	24
6.5	Uitvoerbaarheid van de plannen	25
6.6	Geldigheid rapportage.....	25
	Bijlage 1 Wettelijk kader natuurwetgeving.....	28

1 Inleiding

Op landgoed De Kalenberg vinden op twee locaties verschillende ontwikkelingen plaats. Zo wordt er een bosbegraafplaats gerealiseerd en vindt elders in het gebied GNN-compensatie plaats.

In verband met deze voorgenomen ontwikkelingen is een toetsing van de plannen aan de natuurwetgeving en het natuurbeleid noodzakelijk. Met deze toetsing moet duidelijk worden hoe de ontwikkeling gerealiseerd kan worden binnen de kaders van de natuurbescherming.

Eerste stap in deze toetsing is het uitvoeren van een verkennend onderzoek. In 2019 is al eerder een quickscan Wet natuurbescherming (Wnb) uitgevoerd door Eelerwoude. Onderliggende rapportage is een actualisatie van de eerder uitgevoerde quickscan, hierbij is opnieuw een veldbezoek uitgevoerd. Op basis van een bureauonderzoek en een veldbezoek wordt aan de hand van aanwezige terreintypen en toevallige waarnemingen van soorten zo goed mogelijk ingeschat welke beschermde gebieden en plant- en diersoorten aanwezig (kunnen) zijn. Op basis daarvan worden uitspraken gedaan over de (mogelijke) effecten van de voorgenomen ontwikkeling en de eventueel noodzakelijke vervolgstappen. Voorliggende rapportage gaat hier verder op in.

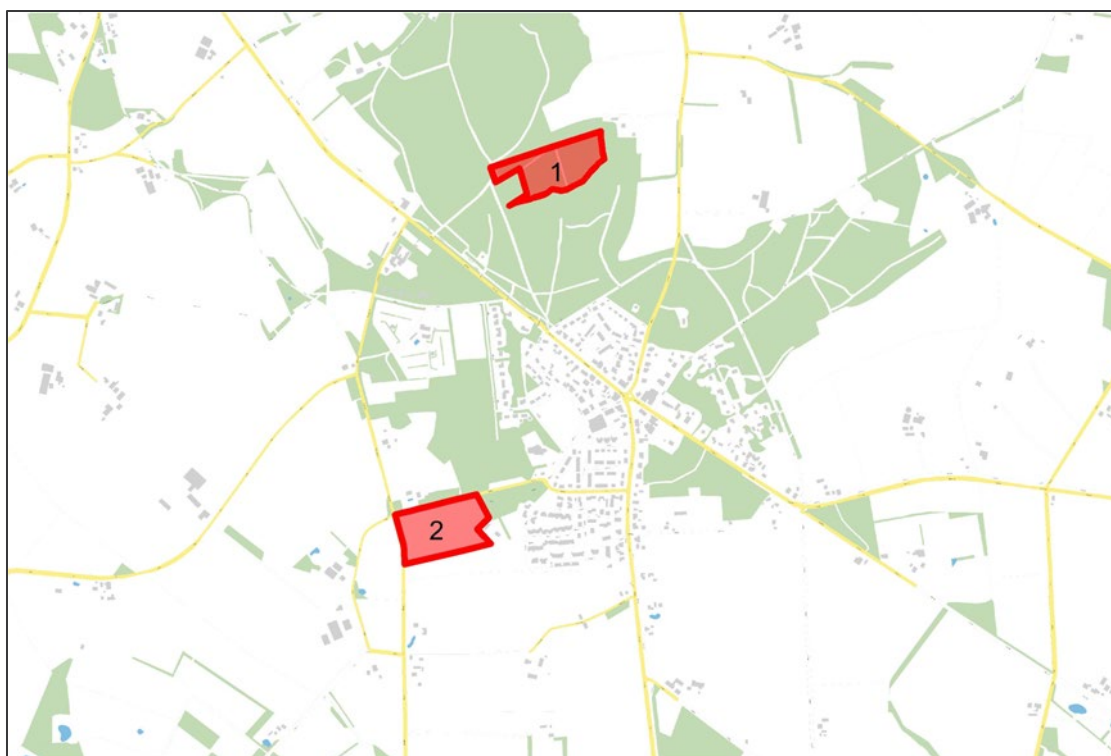
2 Huidige situatie en ontwikkeling

2.1 Huidige situatie

Het plangebied waar ontwikkelingen gaan plaatsvinden, bevindt zich op een tweetal locaties (zie figuur 1). De eerste locatie betreft een te ontwikkelen bosbegraafplaats (zie figuur 2). Locatie 2 betreft een compensatiegebied voor de ontwikkeling van locatie 1 binnen het GNN.

Landgoed De Kalenberg is gelegen in de Gelderse gemeente Lochem, ten noorden van het dorp Barchem. Het plangebied betreft een landgoed in beheer van Stichting Beheer Landgoed De Kalenberg. De Kale Berg is een 46,5 meter hoge heuvel en is deel van de stuwwal bij Lochem waarvan de Lochemerberg het hoogste punt vormt. De Kale Berg ligt ten zuidwesten van de Lochemerberg tussen Lochem en Barchem. De Kale Berg behoort samen met de Lochemerberg tot een 171 hectare natuurgebied in beheer van Stichting Geldersch Landschap (GLK). Locatie 1 bestaat uit een droog dennen-, eiken- en beukenbos (met gelaagde ondergroei met soorten als hulst en jonge opslag van beuk en diverse dennensoorten). De bosbegraafplaats ligt binnen het GNN (Gelders Natuur Netwerk) en wordt beheerd middels beheertype N15.02 dennen-, eiken- en beukenbos. Het plangebied wordt doorkruist door meerdere onverharde paden. Binnen planlocatie 1 zijn geen bouwkundige elementen en is geen verlichting aanwezig. Binnen het plangebied zijn ook geen waterelementen aanwezig. Het aanwezige bos heeft met name bosvegetatie, de meest voorkomende boomsoorten betreffen zomereik, beuk, grove den, Amerikaanse eik, tamme kastanje en ruwe berk. Er is ondergroei aanwezig van struweelsoorten als taxus, Amerikaans krentenboompje, Amerikaanse vogelkers en jonge bomen. De kruidlaag bestaat uit algemene soorten zoals niervaren, ridderzuring, rankende helmbloem, braam, brem, vingerhoedskruid, klimop en gewone salomonszegel en ontkiemende bomen.

De tweede locatie betreft een boomkwekerij die momenteel nog in gebruik is (zie figuur 3). Op deze locatie vindt natuurcompensatie plaats voor de ontwikkeling van de bosbegraafplaats. De boomkwekerij grenst aan de Larikslaan, ten zuiden van de Kale Berg. Momenteel heeft deze kwekerij lage natuurwaarden. Er staan veelal gekweekte en gecultiveerde boom- en heestersoorten. Op het perceel van de boomkwekerij zijn geen watervoerende elementen aanwezig en er is ook geen vorm van verlichting aanwezig. Daarbij ontbreekt bebouwing.

Figuur 1. Ligging locaties plangebied (bron: mRO)

Figuur 2. Impressie plangebied, locatie 1 (foto's van 16-5-2023).

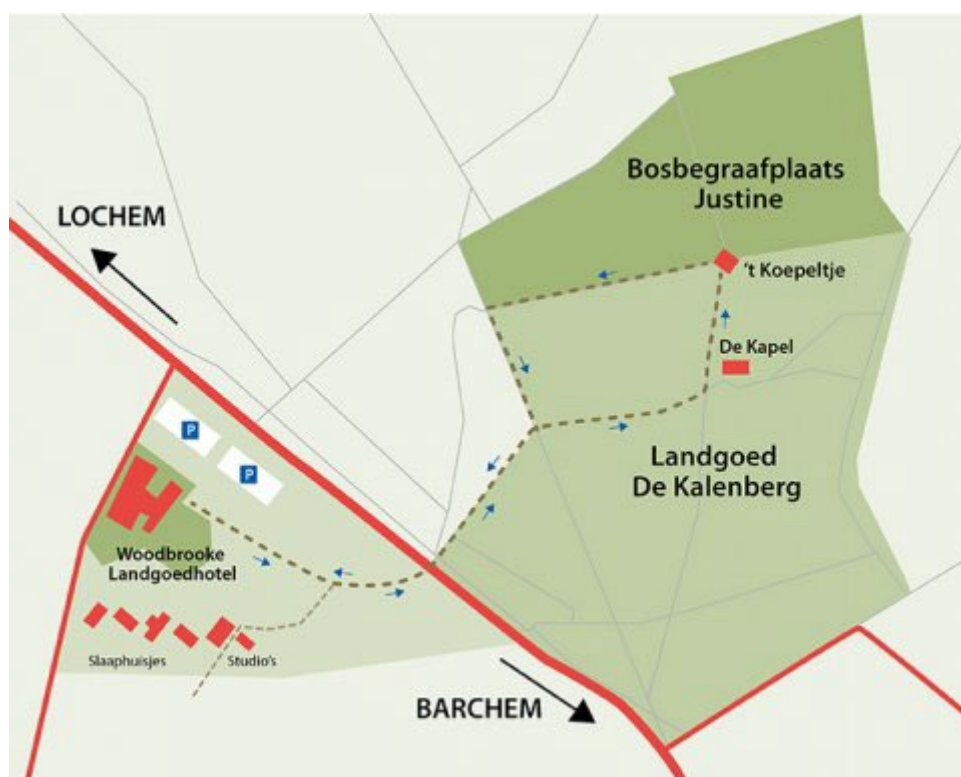

Figuur 3. Impressie plangebied, locatie 2 (foto van 16-5-2023).

2.2 Voorgenomen ontwikkeling

Omdat er op twee verschillende locaties diverse ontwikkelingen plaatsvinden, wordt hierna per locatie omschreven welke werkzaamheden worden uitgevoerd in ruimte en tijd.

Op locatie 1 is men voornemens een bosbegraafplaats te realiseren van ongeveer 3 hectare (zie figuur 4). Deze bosbegraafplaats biedt ruimte voor 250 graven per hectare, het totaal aantal graven op deze locatie zal maximaal 675 graven zijn. De natuurwaarden op deze begraafplaats blijven zoveel mogelijk intact, dit wil zeggen dat men de houtige opstand en de structuur van het bos zoveel mogelijk wil behouden en waar nodig versterken. Bij de realisatie van een graf wordt alleen gewerkt met natuurvriendelijke en natuurlijk afbreekbare materialen. Er worden geen asresten van overleden personen uitgestrooid. De grond, afkomstig van het graf, wordt op dezelfde wijze weer teruggestort om zo de bodemstructuur zo min mogelijk te verstoren. Tijdens de graafwerkzaamheden wordt rekening gehouden met de eventuele aanwezige wortelstructuren van de houtige opstand. Er worden geen bomen gekapt.

Figuur 4. Voorgenomen ontwikkeling bosbegraafplaats (Stichting Bosbegraafplaats Justine, 2019).

Locatie 2 is een gevolg van de ontwikkelingen van locatie 1. De opdrachtgever heeft diverse gesprekken gevoerd met de gemeente en de provincie en zal ter compensatie het huidige GNN moeten versterken op de locatie waar momenteel een kwekerij aanwezig is. Het stuk grond van de kwekerij is geen eigendom van de stichting. Voorgelegd is om 3 hectare natuur/GNN-gebied te compenseren. Het type natuur/bos wat gerealiseerd wordt, moet overeenkomen met het bos aan de noordzijde van locatie 2 (figuur 5). Dit bos betreft beheertype N16.03 'droog bos met productie' en is gelegen in het huidige GNN-gebied. Op de locatie van de kwekerij zal dit type bos gerealiseerd moeten worden.

Figuur 5. GNN bij plangebied locatie 2.

3 Natuurwetgeving en -beleid

3.1 Inleiding

De Wet natuurbescherming bestaat uit drie onderdelen: de bescherming van soorten, de bescherming van gebieden en de bescherming van houtopstanden. De kern van het natuurbeleid wordt gevormd door het Natuurnetwerk Nederland, dat een samenhangend netwerk vormt van natuurgebieden. De provincies zijn het bevoegd gezag. Alleen in een aantal situaties, zoals bij ruimtelijke ingrepen waarmee grote nationale belangen zijn gemoeid, is het Rijk het bevoegd gezag. In dit hoofdstuk wordt kort ingegaan op de relevante wetgeving en het natuurbeleid voor het plangebied.

3.2 Bescherming van soorten

Het uitgangspunt bij het onderdeel soortenbescherming is dat geen schade mag worden toegebracht aan beschermde dieren of planten. De wet kent een drietal beschermingsregimes; beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn, beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn en beschermingsregime “andere soorten”. Elk beschermingsregime heeft zijn eigen verbodsbepalingen.

Voor ieder ruimtelijk plan of ruimtelijke ontwikkeling is het verplicht om te toetsen of deze kan leiden tot overtreding van de betreffende verbodsbepalingen. Wanneer sprake is of kan zijn van een overtreding, dan dient er onderzocht te worden of een vrijstelling geldt. Indien er geen vrijstelling geldt, kan het aanvragen van een ontheffing noodzakelijk zijn. Bijlage 1 gaat verder in op het wettelijk kader bij toetsing aan de Wet natuurbescherming, onderdeel soortenbescherming.

Gevolgen plangebied

De Wet natuurbescherming is een nationale wet. Indien negatieve effecten worden verwacht door activiteiten of ontwikkelingen is een toetsing aan de Wet natuurbescherming noodzakelijk. In hoofdstuk 5 wordt verder ingegaan op de aanwezigheid van beschermde soorten en welke effecten de voorgenomen ontwikkeling heeft op deze soorten.

3.3 Bescherming van gebieden

Met het onderdeel gebiedsbescherming worden binnen de Wet natuurbescherming de Natura 2000-gebieden beschermd. Natura 2000 is een samenhangend netwerk van natuurgebieden in Europa. Natura 2000 bestaat uit gebieden die zijn aangewezen in het kader van de Europese Vogelrichtlijn (79/409/EEG) en gebieden die zijn aangemeld op grond van de Europese Habitatrichtlijn (92/43/EEG). Voor alle gebieden gelden instandhoudingsdoelstellingen. De kern van de bescherming is dat deze instandhoudingsdoelstellingen niet in gevaar mogen worden gebracht.

Activiteiten mogen geen negatieve effecten hebben op de waarden waarvoor het gebied is aangewezen. Voor activiteiten of projecten die schadelijk zijn voor de beschermde natuur geldt een vergunningplicht. Hierdoor is in Nederland een zorgvuldige afweging gegarandeerd bij projecten die gevolgen kunnen hebben voor natuurgebieden.

Gevolgen plangebied

Niet stikstof-gerelateerde effecten:

In de directe omgeving van het plangebied liggen diverse Natura 2000-gebieden. Op ongeveer 2 km afstand ligt het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied Stelkampsveld. De aard van de voorgenomen werkzaamheden en ontwikkeling maken dat de effecten uitsluitend tot het plangebied of in de zeer directe zone eromheen beperkt blijven. Gezien de afstand tot de Natura 2000-gebieden, de invulling van de tussenliggende gebieden en de voorgenomen werkzaamheden is er geen sprake van mogelijk negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied, zij het door een rechtstreekse invloed, cumulatieve invloed of externe werking. Een toetsing op grond van de Wet natuurbescherming van niet stikstof-gerelateerde effecten wordt daarom niet noodzakelijk geacht.

Stikstof-gerelateerde effecten

Een stikstofberekening is altijd noodzakelijk om de uitstoot en depositie van stikstof, en de gevolgen daarvan op Natura 2000-gebieden te bepalen. Echter gezien de zeer beperkte impact van de ontwikkelingen (het graven van een graf) wordt een AERIUS-berekening niet noodzakelijk geacht.

3.4 Bescherming van houtopstanden

Het kappen of rooien van bomen is niet zomaar toegestaan in de Wet natuurbescherming. Dit geldt ook bij het rooien of het verrichten van handelingen die de dood of ernstige beschadiging van bomen tot gevolg hebben. Hieronder valt ook beschadiging door vee. Onder bos wordt verstaan:

- alleen bossen die buiten de ‘bebouwde kom Boswet’ liggen;
- alle beplantingen van bomen die groter zijn dan 10 are (1.000 m²);
- bomen in een rijbeplanting, als de rij uit meer dan 20 bomen bestaat.

De gemeente stelt de grenzen van de ‘bebouwde kom Boswet’ bij besluit vast. Deze grenzen kunnen afwijken van de ‘bebouwde kom Verkeerswet’. Het besluit wordt door de provincie goedgekeurd. De grenzen zijn bij de gemeente na te vragen.

De bescherming van houtopstanden kent twee belangrijke instrumenten: meldingsplicht en herplantplicht. Een kapmelding is verplicht bij de kap van bomen buiten de bebouwde kom indien kap plaatsvindt in een houtopstand. Veelal geldt een 1 op 1 herplantplicht. Provincies bepalen welke gegevens bij een melding moeten worden aangeleverd. Voor het vellen van een houtopstand in verband met realisatie van een Natura 2000-doel is er geen herplantplicht.

De voorgenomen kap van een houtopstand hoeft niet gemeld te worden als het gaat om:

- houtopstanden binnen de bij besluit van de gemeenteraad vastgestelde grenzen van de bebouwde kom;
- houtopstanden op erven of in tuinen;
- fruitbomen en windschermen om boomgaarden;
- naaldbomen, kennelijk bedoeld om te dienen als kerstbomen, indien niet ouder dan twintig jaar;
- kweekgoed;
- uit populieren of wilgen bestaande:
 - wegbeplantingen;
 - beplantingen langs waterwegen, en
 - eenrijige beplantingen langs landbouwgronden.
- het dunnen van een houtopstand;
- uit populieren, wilgen, essen of elzen bestaande beplantingen die kennelijk zijn bedoeld voor de productie van houtige biomassa, indien zij:
 - ten minste eens per tien jaar worden geoogst;
 - bestaan uit minstens tienduizend stoven per hectare per beplantingseenheid, zijnde een aaneengesloten beplanting die niet wordt doorsneden door onbeplante stroken breder dan twee meter, en

- zijn aangelegd na 1 januari 2013.
- het vellen van houtopstanden ter uitvoering van een instandhoudingsmaatregel of een passende maatregel;
- het vellen van houtopstanden voor de aanleg en het onderhoud van brandgangen op natuurterreinen;
- het vellen van houtopstanden en herbeplanten op een wijze die is beschreven in een goedgekeurde gedragscode.

De provincie kan een kapverbod opleggen. Mag er wel worden gekapt, dan moeten meestal ook nieuwe bomen worden aangeplant. De provincie kan een ontheffing of vrijstelling verlenen. Dit hangt ervan af of hiervoor een provinciale verordening is opgesteld. Mogelijk is ook een omgevingsvergunning nodig. Het aanvragen van deze vergunning en het indienen van een kapmelding moet apart van elkaar uitgevoerd worden.

Gevolgen plangebied

Er worden binnen de plangebieden geen bomen gekapt, mogelijk wordt enkel wat opslag verwijderd voor de realisatie van het graf. Een nadere toetsing van houtopstanden is daarom niet noodzakelijk.

3.5 Gelders Natuurnetwerk

Het Natuurnetwerk Nederland (NNN) is het Nederlands netwerk van bestaande en nieuw aan te leggen natuurgebieden. Het netwerk moet natuurgebieden beter met elkaar en met het omringende agrarisch gebied verbinden. Dit Natuurnetwerk is de kern van het Nederlandse natuurbeleid. De provincies zijn verantwoordelijk voor de begrenzing en de ontwikkeling van het Natuurnetwerk en hebben hiervoor soms een andere benaming. In of in de directe nabijheid van het NNN geldt het 'nee, tenzij'- principe. In principe zijn geen ontwikkelingen toegestaan als zij de wezenlijke kenmerken of waarden van het gebied aantasten.

Een toetsing aan het natuurbeleid is alleen noodzakelijk als de ontwikkeling in strijd is met het bestemmingsplan. Daarnaast moet het plangebied in het NNN of een andere door de provincie beschermde natuurzone liggen. In een aantal provincies kent het natuurbeleid externe werking. Dit betekent dat in die provincie bij een ontwikkeling waarvoor een bestemmingsplanwijziging noodzakelijk is altijd een toetsing aan het natuurbeleid moet worden uitgevoerd.

Gevolgen plangebied

Omdat het bestemmingsplan wordt gewijzigd op locatie 1 is een toetsing aan het GNN-beleid noodzakelijk. Vanuit de omgevingsverordening (januari 2023) van de provincie Gelderland gelden afwijkende en toegestane activiteiten binnen het GNN voor natuurbegraven (zie kader "Voorwaarden toegestane activiteiten Gelders Natuurnetwerk"). In samenspraak met de gemeente en de provincie is besloten om 3 hectare GNN te compenseren op de locatie van de kwekerij zoals beschreven in paragraaf 2.2.

Artikel 2.46 (afwijkruimte bij natuurbegraafplaats)

1. In afwijking artikel 2.39, eerste lid, laat een bestemmingsplan een natuurbegraafplaats in het Gelders natuurnetwerk alleen toe voor een locatie in het en als is voldaan aan de volgende voorwaarden:

- a. het aantal graven bedraagt ten hoogste 500 graven per hectare;
- b. er worden alleen menselijke stoffelijke resten en urnen begraven;
- c. er wordt alleen in vergankelijke materialen begraven;
- d. er vindt alleen grondverzet plaats als dit nodig is voor het delven van een graf of het begraven van een urn;
- e. bij het dichten van een graf wordt de bodem in de oorspronkelijke volgorde teruggeplaatst;
- f. de grafrust wordt eeuwigdurend gerespecteerd;
- g. er vinden geen bijzettingen plaats;
- h. er vindt geen as-verstrooiing plaats;
- i. er worden geen grafmonumenten geplaatst;
- j. er worden op de begraafplaats geen nieuwe gebouwen of bouwwerken opgericht; en
- k. er worden op de begraafplaats geen verhardingen of half verhardingen aangebracht.

2. Onverminderd het eerste lid bevat het bestemmingsplan regels zodat de kernkwaliteiten worden versterkt door naar rato per 250 graven per hectare:

- a. één hectare nieuwe natuur te realiseren; of
- b. vijf hectare bestaande natuur om te vormen naar een provinciaal doeltype zoals beschreven in het beheerplan Natura2000; en
- c. in het bestemmingsplan als voorwaardelijke verplichting een beheerplan is opgenomen dat inzicht geeft hoe met de ter plaatse voorkomende bijzondere soorten wordt omgegaan.

3. De initiatiefnemer legt de wijze van versterking van de kernkwaliteiten, de wijze waarop aandacht aan voorkomende soorten wordt besteed en het dichten van graven vast in een natuurversterkingsplan dat onderdeel uitmaakt van het bestemmingsplan.

Artikel 2.46 (afwijkruimte bij natuurbegraafplaats) 1. In afwijking artikel 2.39, eerste lid, laat een bestemmingsplan een natuurbegraafplaats in het Gelders natuurnetwerk alleen toe voor een locatie in het en als is voldaan aan de volgende voorwaarden: a. het aantal graven bedraagt ten hoogste 500 graven per hectare; b. er worden alleen menselijke stoffelijke resten en urnen begraven; c. er wordt alleen in vergankelijke materialen begraven; d. er vindt alleen grondverzet plaats als dit nodig is voor het delven van een graf of het begraven van een urn; e. bij het dichten van een graf wordt de bodem in de oorspronkelijke volgorde teruggeplaatst; f. de grafrust wordt eeuwigdurend gerespecteerd; g. er vinden geen bijzettingen plaats; h. er vindt geen as-verstrooiing plaats; i. er worden geen grafmonumenten geplaatst; j. er worden op de begraafplaats geen nieuwe gebouwen of bouwwerken opgericht; en k. er worden op de begraafplaats geen verhardingen of half verhardingen aangebracht. 2. Onverminderd het eerste lid bevat het bestemmingsplan regels zodat de kernkwaliteiten worden versterkt door naar rato per 250 graven per hectare: a. één hectare nieuwe natuur te realiseren; of b. vijf hectare bestaande natuur om te vormen naar een provinciaal doeltype zoals beschreven in het beheerplan Natura2000; en c. in het bestemmingsplan als voorwaardelijke verplichting een beheerplan is opgenomen dat inzicht geeft hoe met de ter plaatse voorkomende bijzondere soorten wordt omgegaan. 3. De initiatiefnemer legt de wijze van versterking van de kernkwaliteiten, de wijze waarop aandacht aan voorkomende soorten wordt besteed en het dichten van graven vast in een natuurversterkingsplan dat onderdeel uitmaakt van het bestemmingsplan.

4 Methode

4.1 Inleiding

De aanwezige natuurwaarden zijn in beeld gebracht op basis van bestaande inventarisatiegegevens en een verkennend veldbezoek. Voor de actualisatie is een nieuw veldbezoek uitgevoerd en is het bureauonderzoek vernieuwd..

4.2 Bureauonderzoek

Voor het bureauonderzoek is (indien beschikbaar) gebruikgemaakt van landelijke, provinciale en regionale verspreidingsinformatie:

- NDFF (Nationale Databank Flora en Fauna);
- de flora- en faunadatabase van Eelerwoude is eveneens geraadpleegd. Eelerwoude heeft meerdere onderzoeken in de nabije omgeving uitgevoerd. De data van deze onderzoeken is opgeslagen in deze database.

4.3 Terreinbezoek

Op basis van een eenmalig veldbezoek is de geschiktheid van het onderzoeksgebied voor de verwachte soorten en/of soortgroepen beoordeeld. Het veldbezoek is 's middags door B. de Vries uitgevoerd, ecologisch adviseur bij Eelerwoude (zie kader). Het veldbezoek is uitgevoerd op 16 mei 2023 bij 14°C, bewolkt weer en windkracht 2 Bft. Het gaat hier om een deskundigenoordeel op basis van de fysieke gesteldheid van het terrein (biotopenonderzoek). Daarnaast zijn de aangetroffen belangwekkende soorten genoteerd. Tijdens het veldbezoek is gebruikgemaakt van gebiedskennis van derden.

Kader – Ecologisch deskundige

De veldmedewerkers van Eelerwoude beschikken over een uitgebreide ervaring met de betreffende soortgroepen en voldoen aan de criteria van 'ecologisch deskundige'. Met een ecologisch deskundige wordt bedoeld een persoon die voor de situatie en soorten ten aanzien waarvan hij of zij gevraagd is te adviseren en/of te begeleiden, aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soortspecifieke ecologie. De ervaring en kennis dienen te zijn opgedaan doordat de deskundige:

- op HBO- dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie; en/of
- op MBO-niveau een opleiding heeft afgerond met als zwaartepunt de Wet natuurbescherming, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten; en/of
- als ecooloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, zoals bijvoorbeeld een bureau welke is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus; en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenbescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (zoals bijvoorbeeld Zoogdierverseniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk Gebied; en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenmonitoring en/of -bescherming.

5 Beschermde soorten

5.1 Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft de tijdens het veldbezoek waargenomen soorten, al dan niet aangevuld met gegevens uit de literatuur en andere informatiebronnen. Vervolgens worden eventuele effecten beschreven als gevolg van de voorgenomen ontwikkeling.

5.2 Planten

Voorkomen en functie

Er zijn tijdens het veldbezoek geen beschermde plantensoorten aangetroffen. Ook is een deskundigenbeoordeling van de potentiële aanwezigheid van beschermde planten in het plangebied uitgevoerd op basis van een biotoopanalyse. Gelet op de aanwezige terreintypen, het beheer en de functie van het plangebied is het niet waarschijnlijk dat binnen het plangebied beschermde plantensoorten voorkomen.

Effecten en ontheffing

In het plangebied zijn geen beschermde plantensoorten aangetroffen. Deze worden op basis van de aanwezige biotoop niet verwacht en liggen niet in het bekende recente verspreidingsgebied van beschermde planten, waardoor geen sprake is van negatieve effecten op beschermde planten. Nader onderzoek of een ontheffing Wet natuurbescherming is niet aan de orde.

Conclusie: nader onderzoek of het aanvragen van een ontheffing is in het kader van de Wet natuurbescherming voor beschermde flora niet noodzakelijk.

5.3 Zoogdieren

5.3.1 Vleermuizen

Voorkomen en functie

In het plangebied is tijdens het dagbezoek beoordeeld of de locatie geschikt is voor vleermuizen. Hierbij is onderscheid gemaakt in: verblijfplaats, vliegroute en foerageergebied. In het plangebied kunnen de volgende vleermuissoorten voorkomen: gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, kleine dwergvleermuis, franjestaart, rosse vleermuis, meervleermuis, watervleermuis, bosvleermuis, laatvlieger, watervleermuis, gewone grootoorvleermuis, Bechsteins vleermuis, brandtsvleermuis en baardvleermuis. Deze soorten zijn bekend van eerder onderzoek van Eelerwoude in de omgeving van Lochem.

5.3.2 Verblijfplaatsen

Vleermuizen maken gedurende het jaar gebruik van een netwerk van vaste rust- en verblijfplaatsen (zie kader - Vleermuisverblijfplaatsen). Deze verblijfplaatsen kunnen de volgende functies hebben:

- kraamverblijfplaats;
- zomerverblijfplaats;
- paar- en/of baltsverblijfplaats;
- winterverblijfplaats.

Kader - Vleermuisverblijfplaatsen

Onder de vleermuizen zijn gebouw bewonende en/of boom bewonende soorten aanwezig. Gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, kleine dwergvleermuis en laatvlieger zijn hoofdzakelijk gebouw bewonend. Rosse vleermuis, bosvleermuis, meervleermuis en watervleermuis zijn voornamelijk boom bewonende en gewone grootoorvleermuis, franjestaart, Bechsteins vleermuis, brandtsvleermuis, baarvleermuis en ruige dwergvleermuis bewonen zowel bomen als gebouwen. Voorbeelden van verblijfplaatsen in gebouwen zijn ruimtes in spouwmuren en achter boeiboorden en gevelbetimmering. Holten en spleten in bomen en ruimtes achter loszittend schors zijn voorbeelden van verblijfplaatsen in bomen.

Vanuit de verschillende functies van de verblijfplaats worden weer andere eisen gesteld aan bijvoorbeeld het klimaat, de toegankelijkheid en de expositie van het verblijf ten opzichte van de zon. Als kraamverblijfplaats worden meestal gebouwen en/of bomen uitgekozen waarbinnen een constant klimaat heerst. Bij gebouwen zijn dit voornamelijk woningen met een spouwmuur of een geïsoleerd dak. Sommige vleermuizen hebben aan een opening van 1-2 cm voldoende om naar binnen te kruipen. Bij bomen gaat het meestal om dikke, oude bomen met een dikke restwand.

Locatie 1

In het plangebied zijn geen gebouwen aanwezig. In het plangebied zijn daarom ook geen verblijfplaatsen van gebouwbewonende vleermuizen aanwezig. Wel komt binnen het gebied beplanting voor, een aantal bomen met een omvang die potentie bieden als verblijfplaats voor boombewonende vleermuizen. In enkele aanwezige bomen zijn boomholtes en spleten aangetroffen die potentieel geschikt zijn als verblijfplaatsen voor vleermuizen. Zie figuur 6 hieronder voor een voorbeeld van een holte aangetroffen tijdens het veldbezoek.

Figuur 6. Voorbeeld van een holte aangetroffen tijdens het veldbezoek.

Locatie 2

In het plangebied zijn geen gebouwen of bomen aanwezig die potentieel geschikt zijn als verblijfplaats voor vleermuizen. Verblijfplaatsen van zowel gebouw- als boombewonende vleermuizen worden hier niet verwacht op basis van biotoop en habitat. Door bosontwikkeling met oudere bomen kunnen juist mogelijke verblijfplaatsen voor boombewonende soorten gecreëerd worden.

5.3.3 Foerageergebieden en vliegroutes

Locatie 1

Het plangebied is geschikt als foerageergebied voor vleermuizen. Ook de omringende omgeving (gevarieerd bos) is geschikt als foerageergebied, onder meer door de aanwezigheid van structuurrijk bos. Vleermuizen gebruiken lijnvormige elementen om zich langs te verplaatsen, paden in bossen en houtsingels welke als vliegroute kunnen dienen. Deze zijn in het plangebied aanwezig in de vorm van paden en in de omgeving van het plangebied zijn bosranden, paden en houtsingels aanwezig.

Locatie 2

Het plangebied is matig geschikt als foerageergebied voor vleermuizen. Gezien het open karakter van het perceel wordt niet verwacht dat deze locatie momenteel door vleermuizen intensief wordt gebruikt. Door de juiste compensatie toe te passen met inheemse boom- en struiksoorten kan de geschiktheid van het gebied voor vleermuizen toenemen.

Effecten en ontheffing

Alle vleermuissoorten zijn beschermd onder de Wet natuurbescherming met beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn. Het opzettelijk verstoren, vangen en doden van individuen van beschermde soorten, alsmede het beschadigen of vernielen van vaste verblijfplaatsen, inclusief de functionele leefomgeving, is verboden vanuit de Wet natuurbescherming. De functionaliteit van de verblijfplaatsen van vleermuizen dienen te allen tijde gegarandeerd te blijven (zie ook kader - Foerageergebieden en vliegroutes).

Met betrekking tot het foerageergebied en de vliegroutes van de vleermuizen zal de herinrichting geen negatief effect hebben op de functionaliteit van het gebied. Er worden geen bomen gekapt op locatie 1, daarnaast wordt op locatie 1 geen extra verlichting aangebracht. Locatie 2 is zodanig ongeschikt als foerageergebied dat negatieve effecten op foerageergebied en vliegroutes kunnen worden uitgesloten.

Negatieve effecten op verblijfplaatsen worden op locatie 1 en locatie 2 niet verwacht. Op locatie 2 zijn geen verblijfplaatsmogelijkheden voor vleermuizen, negatieve effecten op verblijfplaatsen worden op deze locatie uitgesloten. Op locatie 1 zijn potentiële verblijfplaatsen van boombewonende vleermuizen aanwezig daarom dient met de ontwikkeling van de begraafplaats rekening gehouden te worden met de aanwezigheid van vleermuizen. Dit betekent dat de graafwerkzaamheden uitsluitend overdag uitgevoerd moeten worden. Er dient geen verlichting toegepast te worden en er dienen geen bomen gekapt te worden.

Conclusie: nader onderzoek of het aanvragen van een ontheffing is in het kader van de Wet natuurbescherming voor vleermuizen niet noodzakelijk.

Kader - Foerageergebieden en vliegroutes

Foerageergebieden en vliegroutes van vleermuizen zijn beschermd indien bij het verdwijnen ook een verblijfplaats ongeschikt wordt. Bijvoorbeeld door het onderbreken van een vliegroute wordt een foerageergebied onbereikbaar, waardoor de vleermuizen onvoldoende voedsel kunnen vinden. Bij het verdwijnen van foerageergebieden of vliegroutes wordt derhalve onderzocht of er voldoende bereikbare alternatieven zijn.

Vleermuizen maken gebruik van lijnvormige landschapselementen zoals bomenrijen en singels om zich langs te verplaatsen. Een aaneengesloten kronendak heeft hierbij de voorkeur. Van vleermuizen is bekend dat onderbrekingen in de lijnstructuur maximaal 100 tot 200 meter mogen bedragen (kleinere en langzaam vliegende soorten 50 meter). Wanneer de onderbrekingen groter zijn dan deze afstand kunnen sommige soorten deze afstand niet overbruggen en zullen ze uitwijken naar alternatieve vliegroutes en foerageergebieden.

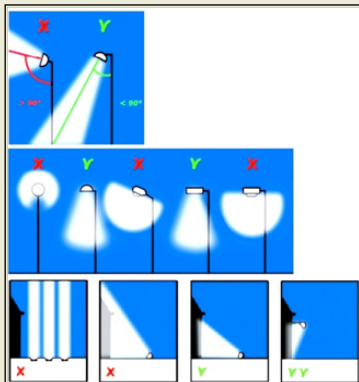
Kader – Verlichting

Een aantal nachttactieve dieren, zoals vleermuizen, uilen en marters, zijn gevoelig voor verlichting. Er zijn soorten die kunstlicht zoveel mogelijk vermijden, zoals de watervleermuis, en er zijn soorten die (in beperkte mate) rond lantaarnpalen jagen, zoals de rosse vleermuis. Bij het plaatsen van verlichting bij in- en/of uitvliegopeningen, vliegroutes en foerageergebieden kunnen barrières ontstaan waardoor de vleermuizen van de verblijfplaatsen, vliegroute en/of foerageergebied afzien.

Er dient te allen tijde rekening gehouden te worden met verlichting, door verlichting tot een minimum te beperken en directe belichting van de omgeving en onverlichte gebiedsdelen te voorkomen. Om lichthinder te voorkomen en het gebied aantrekkelijker te maken voor vleermuizen kunnen verschillende maatregelen getroffen worden:

- verlichting alleen plaatsen waar het echt nodig is;
- verlichting alleen aan op momenten wanneer het nodig is (dynamische verlichting);
- verlaag de hoogte van de lichtmasten zodat boomkronen onverlicht blijven;
- beperk verstrooiing het licht tot een minimum door gebruik van aangepaste armatuur;
- geen verlichting plaatsen bij in- en/of uitvliegopeningen en vliegroutes.

Hieronder staan enkele voorbeelden om lichtverstrooiing te voorkomen.

5.3.4 Overige zoogdieren

Voorkomen en functie

Soorten waarvoor een provinciale vrijstelling geldt

Op basis van het aanwezige biotoop, sporen, literatuurgegevens en expertise zijn onder andere de volgende algemeen voorkomende zoogdieren binnen het plangebied aanwezig of te verwachten: ree, haas, konijn en diverse algemene muizen. Deze soorten kunnen het plangebied gebruiken als (onderdeel van hun) leef- en foerageergebied. Daarnaast maken een aantal van het plangebied gebruik als migratieroute. Deze soorten zijn opgenomen in de Wet natuurbescherming en vallen onder het beschermingsregime “andere soorten”. In de provincie Gelderland is voor deze soorten bij een ruimtelijke inrichting een vrijstelling van de ontheffingsplicht opgesteld.

Soorten waarvoor geen provinciale vrijstelling geldt

Waarnemingen van das zijn volgens gegevens van de NDFF niet bekend binnen of nabij het plangebied en sporen of verblijfplaatsen van das zijn tijdens het veldbezoek niet aangetroffen. Wel zijn er enkele waarnemingen bekend op iets meer dan een kilometer afstand van het plangebied. Tussen locatie 1 en de bekende waarnemingen liggen de N821 en de N312 die barrières vormen tussen het plangebied en deze locaties. Voor locatie 2 zijn de waarnemingen eveneens op meer dan een kilometer afstand. Door de voorgenomen bosontwikkeling voor locatie 2 wordt het gebied juist geschikter voor das.

Andere beschermde soorten als eekhoorn, wezel en bunzing zijn mogelijk aanwezig in het plangebied. Verblijfplaatsen zijn tijdens het veldbezoek niet aangetroffen, maar locatie 1 is geschikt leefgebied, met name voor eekhoorn. Locatie 2 is vanwege de afwezigheid van voldoende dekking, struweel en hopen bladmateriaal ongeschikt voor verblijfplaatsen voor grondgebonden zoogdieren, maar zou wel als foerageergebied gebruikt kunnen worden door bunzing, wezel of steenmarter.

Effecten en ontheffing

Soorten waarvoor een provinciale vrijstelling geldt

De ingreep zal naar verwachting niet leiden tot verlies van leefgebied van de genoemde (algemeen) voorkomende zoogdieren met het beschermingsregime “andere soorten”. Voor deze beschermde soorten is bovendien bij een ruimtelijke inrichting door de provincie Gelderland een vrijstelling van de ontheffingsplicht opgesteld.

Soorten waarvoor geen provinciale vrijstelling geldt

Voor de das geldt dat negatieve effecten zijn uit te sluiten. Er zijn barrières aanwezig in de vorm van de N821 en N312 tussen bekende waarnemingen van de soort en de planlocatie. Dat tezamen met de afwezigheid van sporen, hollen en burchten kan een essentiële functie voor de das worden uitgesloten. Ook na de ontwikkelingen blijft het plangebied voor de das toegankelijk. Negatieve effecten op de das worden om die reden niet verwacht.

Voor de eekhoorn geldt dat negatieve effecten zijn uit te sluiten. De houtige opstand en het leefgebied blijft behouden en te allen tijde toegankelijk voor deze soorten. Verwacht wordt met de ontwikkeling van de natuurbegraafplaats dat de verstoring nagenoeg gelijk blijft met huidige situatie. Hetgeen geen negatief effect zal hebben op het leefgebied van eekhoorn.

Voor locatie 2 zijn negatieve effecten op marterachtigen uit te sluiten omdat er geen dichte ondergroei of oude bomen aanwezig zijn. Voor locatie 1 zijn voor marterachtigen negatieve effecten uit te sluiten mits er geen dichte ondergroei of struweel wordt verwijderd. Hiervoor dient een ecologisch werkprotocol voor de begraafplaats gemaakt te worden, tenzij er wordt uitgesloten dat er ondergroei of struweel verwijderd wordt.

Conclusie: nader onderzoek of het aanvragen van een ontheffing is in het kader van de Wet natuurbescherming voor das en eekhoorn niet noodzakelijk. Als er struweel of ondergroei wordt verwijderd is voor marterachtigen een ecologisch werkprotocol voor de begraafplaats noodzakelijk en is een ontheffing voor marterachtigen niet noodzakelijk.

5.4 Vogels

Voorkomen en functie

Alle vogels zijn als soort beschermd in de Wet natuurbescherming. Onderscheid wordt gemaakt tussen vogels met jaarrond beschermde nesten, vogels met jaarrond beschermde functionele leefomgeving en overige (broed)vogels.

Onder de vogels met jaarrond beschermde nesten vallen onder andere soorten die hun nesten ook buiten het broedseizoen gebruiken, soorten die elk jaar op dezelfde plaats broeden en daarin zeer honkvast zijn en soorten die steeds van hetzelfde nest gebruik maken en niet of nauwelijks zelf een nest kunnen bouwen. Onder de vogels met jaarrond beschermde leefomgeving vallen soorten die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats die zij het jaar daarvoor hebben gebruikt of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen.

Jaarrond beschermde nesten

Omdat er geen gebouwen staan in het plangebied zijn jaarrond beschermde nesten van gebouwbewonende soorten uit te sluiten. Jaarrond beschermde nesten van enkele boombewonende soorten, specifiek bosuil, buizerd, sperwer, havik en wespendif waren ten tijde van het veldbezoek niet uit te sluiten op locatie 1 doordat de bomen veel blad hadden en nesten bijvoorbeeld hoog in bomen kunnen zitten. Jaarrond beschermde roofvogelnesten zijn niet aangetroffen op locatie 2. Mogelijk dat enkele soorten jaarrond beschermde nesten beide locaties van het plangebied eveneens gebruiken als onderdeel van hun leefgebied, zoals bovengenoemde soorten en kerkuil en torenvalk.

Broedvogels

De aangetroffen vogels binnen en direct rondom het plangebied vallen onder de algemene broedvogels van bossen, struwelen en parken. Onder andere de volgende vogelsoorten kunnen gebruikmaken van het plangebied; grote lijster, kuifmees, grote bonte specht, houtduif, merel, roodborst en winterkoning.

Effecten en ontheffing

Broedvogels

Alle vogelsoorten in Nederland zijn beschermd onder de Wet natuurbescherming. Voor alle beschermde inheemse (ook algemeen voorkomende) vogelsoorten geldt een verbod op handelingen die opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren vernielen of beschadigen, of nesten van vogels wegnemen. Daarnaast is het verboden vogels opzettelijk te storen, tenzij de verstoring niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort. De periode van 15 maart tot 15 juli wordt over het algemeen beschouwd als broedseizoen. Werkzaamheden op locatie 1 voor het graven van een graf binnen het broedseizoen zijn mogelijk indien is vastgesteld dat er met deze werkzaamheden geen nesten van broedvogels worden verstoord. Voor de Wet natuurbescherming zijn alle in gebruik zijnde vogelnesten beschermd, ongeacht het tijdstip van het jaar en ongeacht de zeldzaamheid van de soort. Werkzaamheden op locatie 2 waarin bomen of hagen verwijderd worden dienen buiten het broedseizoen plaats te vinden.

Vogels met jaarrond beschermd nesten

Van een aantal vogelsoorten zijn de nesten het hele jaar door beschermd. Ook de functionele leefomgeving is daarbij beschermd. Bij de aantasting van de nestlocatie en/of de functionele leefomgeving is een ontheffing Wet natuurbescherming noodzakelijk.

Er worden geen bomen of houtige struiken gekapt op locatie 1. Ook blijft het plangebied te allen tijde beschikbaar voor de aanwezige soorten met jaarrond beschermde nesten. Tijdens graafwerkzaamheden op locatie 1 dient men wel rekening te houden met de mogelijke aanwezigheid van jaarrondsoorten. Men dient voorafgaand aan de graafwerkzaamheden te controleren op de aanwezigheid van broedende jaarrondsoorten. Dit kan door ter plekke in het voorjaar de planlocatie te bezoeken en te controleren op de aanwezigheid van horsten of nesten. Daarbij zal men ook moeten letten op alarmerende/roepende (roof)vogels zoals buizerd of havik. Bij het aantreffen van horsten of nesten van jaarrondsoorten dient men contact op te nemen met een ecologisch ter zake kundige om te beoordelen of er mogelijk negatieve effecten ontstaan. In samenspraak met de ecooloog kan worden bepaald of de werkzaamheden door kunnen gaan.

Conclusie: bij de werkzaamheden dient rekening gehouden te worden met (in gebruik zijnde) nesten van vogels. Voor locatie 2 dienen bomen, struiken en hagen buiten het broedseizoen gekapt te worden. Voor locatie 1 dient een ecologisch werkprotocol gemaakt te worden voor (be)graven in het broedseizoen.

5.5 Reptielen

Voorkomen en functie

Beschermde reptielen, zoals ringslang, gladde slang, levendbarende hagedis en hazelworm, zijn gebonden aan specifieke terreinen. In het plangebied ontbreekt dergelijk geschikt biotoop zoals heideterreinen, goed ontwikkelde waterlopen en venranden. Er zijn ook geen verspreidingsgegevens bekend van reptielen in en rondom het plangebied.

Effecten en ontheffing

Op basis van de aanwezige biotoop kunnen beschermde reptielen worden uitgesloten. Negatieve effecten op reptielen zijn dan ook uitgesloten. Nader onderzoek of een ontheffing Wet natuurbescherming is voor reptielen niet aan de orde.

Conclusie: nader onderzoek of het aanvragen van een ontheffing is in het kader van de Wet natuurbescherming voor reptielen niet noodzakelijk.

5.6 Amfibieën

Voorkomen en functie

Soorten waarvoor een provinciale vrijstelling geldt

Een aantal soorten zoals bruine kikker, bastaardkikker en gewone pad kunnen het plangebied gebruiken als landbiotoop. In het plangebied zelf zijn geen waterelementen aanwezig. Deze soorten zijn opgenomen in de Wet natuurbescherming en vallen onder het beschermingsregime “andere soorten”. In de provincie Gelderland is voor deze soorten bij een ruimtelijke inrichting een vrijstelling van de ontheffingsplicht opgesteld.

Soorten waarvoor geen provinciale vrijstelling geldt

Boomkikker, kamsalamander en poelkikker zijn waargenomen op enkele kilometers van het plangebied.

Beschermde amfibieën waarvoor geen vrijstelling geldt worden niet verwacht in het plangebied vanwege het aanwezige ongeschikte habitat voor deze soorten. Zo ontbreken waterelementen in het plangebied.

Effecten en ontheffing

Soorten waarvoor een provinciale vrijstelling geldt

De ingreep zal naar verwachting niet leiden tot een verlies van leefgebied van de genoemde (algemeen) voorkomende amfibieën met het beschermingsregime “andere soorten”, omdat het gebied beschikbaar blijft als leefgebied. Bovendien is voor deze beschermde soorten bij een ruimtelijke inrichting door de provincie Gelderland een vrijstelling van de ontheffingsplicht opgesteld.

Andere beschermde amfibieën kunnen op basis van de aanwezige biotoop worden uitgesloten, waardoor er geen sprake is van negatieve effecten. Nader onderzoek of een ontheffing Wet natuurbescherming is voor amfibieën niet aan de orde

Soorten waarvoor geen provinciale vrijstelling geldt

Beschermde amfibieën waarvoor geen vrijstelling geldt, kunnen op basis van de aanwezige biotoop worden uitgesloten, waardoor er geen sprake is van negatieve effecten. Nader onderzoek of een ontheffing Wet natuurbescherming is voor amfibieën niet aan de orde.

Conclusie: nader onderzoek of het aanvragen van een ontheffing is in het kader van de Wet natuurbescherming voor amfibieën niet noodzakelijk.

5.7 Vissen

Voorkomen en functie

Binnen het plangebied zijn geen watervoerende elementen (sloten, poelen, enzovoort) aanwezig. Derhalve ontbreekt geschikt leefgebied voor vissen en zijn deze dan ook niet aanwezig.

Effecten en ontheffing

Beschermde vissen zijn niet in het plangebied aanwezig. Er worden dan ook geen effecten op beschermde vissen verwacht. Nader onderzoek of een ontheffing Wet natuurbescherming voor vissen is niet aan de orde.

Conclusie: nader onderzoek of het aanvragen van een ontheffing is in het kader van de Wet natuurbescherming voor beschermde vissen niet noodzakelijk.

5.8 Ongewervelden

Voorkomen en functie

Er zijn geen verspreidingsgegevens bekend van beschermde ongewervelden in het plangebied. In de omgeving van het plangebied zijn grote vos en kleine ijsvogelvlinder waargenomen, het gaat om enkele waarnemingen. Iep, de waardplant van grote vos, is niet aanwezig in het plangebied. Wilde kamperfoelie, de waardplant van kleine ijsvogelvlinder is aangetroffen in het plangebied. Kamperfoelie is een liaansoort en groeit in bomen en houtige struiken. Omdat er geen houtige elementen worden gekapt, zal er geen wilde kamperfoelie worden verwijderd.

Effecten en ontheffing

Waarnemingen van beschermde ongewervelden zijn niet binnen het plangebied bekend. Effecten op kleine ijsvogelvlinder zijn uitgesloten omdat er geen houtige elementen worden verwijderd en daarmee ook wilde kamperfoelie behouden blijft. Er is geen sprake van negatieve effecten op beschermde ongewervelden. Nader onderzoek of een ontheffing Wet natuurbescherming is voor ongewervelden niet aan de orde.

Conclusie: nader onderzoek of het aanvragen van een ontheffing is in het kader van de Wet natuurbescherming voor beschermde ongewervelden niet noodzakelijk.

6 Conclusie

6.1 Beschermde soorten

6.1.1 Soorten waarvoor een provinciale vrijstelling geldt

Eventueel zal de ingreep leiden tot beperkt en tijdelijk verlies van leefgebied van enkele soorten waarvoor een provinciale vrijstelling geldt. De ingreep heeft echter geen invloed op de staat van instandhouding van deze soorten omdat er sprake is van een tijdelijke, en plaatselijke verstoring, voldoende leefgebied aanwezig blijft en het relatief algemene soorten betreft waarvoor in de provincie Gelderland eveneens een vrijstelling geldt.

6.1.2 Soorten waarvoor geen provinciale vrijstelling geldt

Met de volgende soorten en/of soortgroepen dient rekening te worden gehouden.

Vleermuizen

Graafwerkzaamheden op de bosbegrafplaats uitsluitend overdag uitvoeren.

Grondgebonden zoogdieren

Indien er struweel of ondergroei verwijderd voor de begraafplaats dient er een ecologisch werkprotocol voor marterachtigen opgesteld te worden.

Jaarrond beschermde nesten

Controle op jaarrond beschermde vogelnesten in het bladerloze seizoen. Op basis van de controle kunnen maatregelen worden genomen (zoals de plaatsbepaling van graven aan te passen en het maximaal aantal bezoekers binnen 75 meter rond het nest).

Broedvogels

Voor alle beschermde inheemse (ook algemeen voorkomende) vogelsoorten geldt een verbod op handelingen die opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren vernielen of beschadigen, als ook op het wegnemen van nesten van vogels. Daarnaast is het verboden vogels opzettelijk te storen, tenzij de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort. Voor locatie 1 zijn werkzaamheden voor de aanleg van graven binnen het broedseizoen mogelijk mits hierbij voorkomen wordt dat broedvogels worden verstoord. Hiervoor is het nodig een ecologisch werkprotocol op te stellen voor de begraafplaats. Voor locatie 2 dient er buiten het broedseizoen gewerkt te worden als er bomen of hagen gekapt worden.

6.1.3 Algemene zorgplicht

Zorgplicht

In de Wet natuurbescherming is in artikel 1.11 een omschrijving opgenomen over de algemene zorgplicht. Deze zorgplicht houdt in dat iedereen 'voldoende zorg' in acht neemt voor alle in het wild levende dieren en planten, dus ook niet-beschermde soorten, en hun directe leefomgeving. Dit is een algemene verantwoordelijkheid die voor iedereen geldt. Het betekent bijvoorbeeld dat er niet onnodig dieren en planten worden gedood, wanneer redelijkerwijs een andere oplossing voor is, bijvoorbeeld de dieren te verplaatsen naar een ander gebied.

6.2 Bescherming gebieden

Niet stikstof-gerelateerde effecten:

In de directe omgeving van het plangebied liggen diverse Natura 2000-gebieden. Op ongeveer 2 km afstand ligt het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied Stelkampsveld. De aard van de voorgenomen werkzaamheden en ontwikkeling maken dat de effecten uitsluitend tot het plangebied of in de zeer directe zone eromheen beperkt blijven. Gezien de afstand tot de Natura 2000-gebieden, de invulling van de tussenliggende gebieden en de voorgenomen werkzaamheden is er geen sprake van mogelijk negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied, zij het door een rechtstreekse invloed, cumulatieve invloed of externe werking. Een toetsing op grond van de Wet natuurbescherming van niet stikstof-gerelateerde effecten wordt daarom niet noodzakelijk geacht.

Stikstof-gerelateerde effecten

Een stikstofberekening is altijd noodzakelijk om de uitstoot en depositie van stikstof, en de gevolgen daarvan op Natura 2000-gebieden te bepalen. Echter gezien de ontwikkelingen (het graven van een graf) wordt een AERIUS-berekening niet noodzakelijk geacht.

6.3 Bescherming houtopstanden

Er worden binnen de plangebieden geen bomen gekapt, mogelijk wordt enkel wat opslag verwijderd voor de realisatie van het graf. Een nadere toetsing van houtopstanden is daarom niet noodzakelijk.

6.4 Natuurnetwerk Nederland

Omdat het bestemmingsplan wordt gewijzigd op locatie 1 is een toetsing aan het GNN-beleid noodzakelijk. Vanuit de omgevingsverordening (januari 2023) van de provincie Gelderland gelden afwijkende en toegestane activiteiten binnen het GNN voor natuurbegraven (zie kader “Voorwaarden toegestane activiteiten Gelders Natuurnetwerk”). In samenspraak met de gemeente en de provincie is besloten om 3 hectare GNN te compenseren op de locatie van de kwekerij zoals beschreven in paragraaf 2.2.

Kader - Voorwaarden toegestane activiteiten Gelders Natuurnetwerk

Artikel 2.47 (instructieregel bestemmingsplan natuurbegraven in Gelders natuurnetwerk onder voorwaarden)

1. In afwijking van paragraaf 2.6.1 kan een bestemmingsplan voor gronden gelegen binnen het Verkenningsgebied voorwaarden natuurbegraven Gelders natuurnetwerk een natuurbegraafplaats mogelijk maken, als voldaan wordt aan de volgende voorwaarden:

- a. de grafrust wordt gerespecteerd;
 - b. er worden alleen menselijke stoffelijke resten en urnen begraven;
 - c. er vinden geen bijzettingen plaats;
 - d. er vindt geen as-verstrooiing plaats;
 - e. er wordt alleen in vergankelijke materialen begraven;
 - f. bij het dichten van een graf wordt de bodem in de oorspronkelijke volgorde teruggeplaatst;
 - g. er worden geen grafmonumenten geplaatst;
 - h. er worden geen nieuwe gebouwen of bouwwerken opgericht;
 - i. er worden geen verhardingen of half verhardingen aangebracht;
 - j. er vindt geen grondverzet plaats anders dan voor het delven van een graf of het begraven van een urn nodig is;
 - k. het aantal graven bedraagt ten hoogste 500 graven per hectare;
 - l. de kernkwaliteiten van het Gelders natuurnetwerk worden versterkt door per 250 graven per hectare één hectare nieuwe natuur te realiseren of door het omvormen van vijf hectare bestaande natuur naar een provinciaal doeltype zoals beschreven in het natuurbeheerplan en de beheerplannen Natura2000;
 - m. in het bestemmingsplan is als voorwaardelijke verplichting een beheerplan opgenomen dat inzicht geeft hoe met de ter plaatse voorkomende bijzondere soorten wordt omgegaan.
2. De initiatiefnemer legt de wijze van versterking van de kernkwaliteiten, de wijze waarop aandacht aan voorkomende soorten wordt besteed en het dichten van graven vast in een natuurversterkingsplan dat onderdeel uitmaakt van het bestemmingsplan.
- (Omgevingsverordening Gelderland, 2018)

6.5 Uitvoerbaarheid van de plannen

Vanuit de eisen van het natuurbeleid GNN is het plan uitvoerbaar voor locatie 1 en 2 als men zich houdt aan de genoemde voorschriften.

Vanuit de Wet natuurbescherming zijn de plannen voor beide locaties uitvoerbaar met betrekking tot de onderdelen gebiedenbescherming en houtopstanden.

Voor het onderdeel soortenbescherming is het plan uitvoerbaar mits er aan de volgende punten voldaan wordt. Op locatie 2 dienen bomen en hagen buiten het broedseizoen gekapt te worden. Voor locatie 1 dient als er in het broedseizoen begraven wordt een ecologisch werkprotocol voor broedvogels opgesteld te worden. Voor locatie 1 dient als er struweel of ondergroei verwijderd wordt een ecologisch werkprotocol voor marterachtigen opgesteld te worden.

6.6 Geldigheid rapportage

Dit rapport gaat in op de effecten van de ontwikkeling zoals beschreven in hoofdstuk 2.2. Wijzigingen of aanpassingen in de ontwikkeling kunnen tot andere conclusies ten aanzien van de effecten op beschermde soorten leiden.

De bevoegde gezagen hanteren de volgende definitie voor de geldigheid van onderzoeken naar beschermde soorten: "Onderzoeksgegevens mogen maximaal 3 jaar oud zijn in gebieden waar weinig of geen ruimtelijke of kwalitatieve veranderingen zijn opgetreden in de afgelopen drie jaar. In gebieden waar dit niet voor geldt, moeten de gegevens recenter zijn." Voor onderzoeken waar alleen algemeen voorkomende soorten, de

overige beschermde soorten van de Wet natuurbescherming aan de orde zijn, mag worden volstaan met een geldigheid van 5 jaar. Waarbij ook geldt dat er in die periode weinig of geen ruimtelijke of kwalitatieve veranderingen optreden.

Literatuurlijst

- Ministerie van Economische Zaken (2016). Soortenbescherming bij ruimtelijke ingrepen. Ministerie van Economische Zaken, versie 1.3.
- NDFF (2021). Nederlandse Databank Flora en Fauna. <https://www.ndff.nl/>
- Stichting Bosbegraafplaats Justine. (2019). Landgoed De Kalenberg. Barchem
- Provincie Gelderland (2023). Omgevingsverordening Gelderland. Januari 2023.

Bijlage 1 Wettelijk kader natuurwetgeving

Bescherming van soorten

Zorgplicht

De Wet natuurbescherming erkent de intrinsieke waarde van in het wild levende planten- en diersoorten, of de soort nu beschermd is of niet (= zorgplicht). Deze zorgplicht houdt in dat eenieder voldoende zorg in acht moet nemen voor de in het wilde levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving. Overtreding van de zorgplicht is niet strafbaar gesteld, maar kan door toepassing van bestuursdwang wel worden gehandhaafd.

Beschermingsregimes

Op het onderdeel soortbescherming deelt de Wet natuurbescherming soorten in drie beschermingsregimes in:

1. Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn

Alle vogels cf. artikel Vogelrichtlijn

2. Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn

Soorten uit Bijlage IV Habitatrichtlijn, Bijlage I en II van het Verdrag van Bern en Bijlage II van het Verdrag van Bonn. In de bijlagen van de Verdragen van Bern en Bonn worden ook vogels genoemd¹.

3. Beschermingsregime “andere soorten”

Soorten die uit nationaal oogpunt bescherming behoeven.

Elk van deze beschermingsregimes heeft zijn eigen verbodsbepalingen en vereisten voor vrijstelling of ontheffing van de verboden.

Verbodsbepalingen

De Wet natuurbescherming gaat uit van het ‘nee, tenzij-principe’. In de wet worden ten aanzien van de beschermde soorten een aantal verbodsbepalingen genoemd (figuur 1). De verbodsbepalingen zijn gekoppeld aan het beschermingsregime van de soort (resp. Vogelrichtlijn, Habitatrichtlijn of de groep ‘Overige soorten’). Dat betekent dat deze verbodsbepalingen niet overtreden mogen worden, tenzij voor de soort(en):

- een vrijstelling geldt;
- er gewerkt wordt met een goedgekeurde Gedragscode (feitelijk een collectieve ontheffing);
- een ontheffing is verkregen.

¹ De brochure ‘Soortenbescherming bij ruimtelijke ingrepen’, versie 1.3. Ministerie van EZ, december 2016 impliceert dat de bescherming uit de Vogelrichtlijn prevaleert boven de bescherming van vogels uit de verdragen van Bonn en Bern

Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn § 3.1 Wn	Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn § 3.2 Wn	Beschermingsregime andere soorten § 3.3 Wn
Art 3.1 lid 1 Het is verboden in het wild levende vogels opzettelijk te doden of te vangen.	Art 3.5 lid 1 Het is verboden soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen	Art 3.10 lid 1a Het is verboden soorten opzettelijk te doden of te vangen
Art 3.1 lid 2 Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen	Art 3.5 lid 4 Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren te beschadigen of te vernielen	Art 3.10 lid 1b Het is verboden de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren opzettelijk te beschadigen of te vernielen
Art 3.1 lid 3 Het is verboden eieren te rapen en deze onder zich te hebben	Art 3.5 lid 3 Het is verboden eieren van dieren in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen	Niet van toepassing
Art 3.1 lid 4 en lid 5 Het is verboden vogels opzettelijk te storen, tenzij de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort	Art 3.5 lid 2 Het is verboden dieren opzettelijk te verstoren	Niet van toepassing
Niet van toepassing	Art 3.5 lid 5 Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te onwortelen of te vernielen	Art 3.10 lid 1c Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te onwortelen of te vernielen

Figuur 1. Overzicht verbodsbepalingen Wet Natuurbescherming (bron: brochure 'Soortenbescherming bij ruimtelijke ingrepen', versie 1.3. Ministerie van EZ, december 2016).

Om af te mogen wijken van de verbodsbepalingen (en deze toch te mogen overtreden) via een ontheffing of een vrijstelling moet aan drie criteria worden voldaan:

1. er is geen andere bevredigende oplossing voor de handeling (=alternatievenafweging);
2. de afwijking is gebaseerd op een in de wet genoemd belang (b.v. openbare veiligheid of volksgezondheid);
3. de ingreep of handeling mag geen afbreuk doen aan en/of verslechtering betekenen voor de staat van instandhouding van de soort.

Als aan (alle) drie deze vereisten voldaan is, kan een ontheffing worden verleend. Voor een aantal handelingen zijn bovendien vrijstellingen mogelijk in de vorm van een provinciale verordening of een (goedgekeurde) gedragscode.

Voorgaand figuur geeft een overzicht van de verbodsbepalingen per beschermingsregime. De verbodsbepalingen voor de groep van overige, 'nationale' soorten zijn geïnspireerd op de Habitatrichtlijn en op een aantal punten versoepeld. Zo is het opzettelijk verstoren van beschermde soorten (en hun verblijfplaatsen) uit deze groep van overige soorten niet langer verboden. Wel is het nog steeds verboden om vaste verblijfplaatsen van dieren onder dit beschermingsregime opzettelijk te beschadigen of te vernielen.

Voor vogels geldt dat verstoren niet verboden is als de verstoring maar niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de soort (*artikel 3.1, lid 4 en lid 5*). Het beschadigen van in gebruik zijnde vogelnesten tijdens het broedseizoen blijft verboden, maar het verstoren dus niet meer, tenzij er sprake is van een wezenlijke invloed op de staat van instandhouding van de specifieke soort(en). Het is aan de initiatiefnemer om zich op de hoogte te (laten) stellen, en waar nodig aan te tonen, dat de op zich verstorende activiteit geen bedreiging vormt voor de staat van instandhouding van de betreffende vogelsoort.

Tot slot geldt het opzettelijk doden of vangen en het verbod om vaste verblijfplaatsen of rustplaatsen opzettelijk te vernielen of beschadigen, niet voor bosmuis, huisspitsmuis of veldmuis in of op gebouwen of de daarbij behorende erven of roerende zaken (*artikel 3.10 lid 3*). Zie kader – Opzettelijkheid.

Kader - Opzettelijkheid

In de Wet natuurbescherming is bij meer verbodsbepalingen dan onder de Flora en faunawet het opzetvereiste toegevoegd, in lijn met de artikelen van de Habitatrichtlijn en Vogelrichtlijn. In de Flora en faunawet was alleen sprake van het opzetvereiste bij verontrusting (artikel 10). Hierdoor was de Flora en faunawet strenger dan de verbodsbepalingen van de Habitatrichtlijn. Niet-opzettelijke handelingen waarbij de verbodsbepalingen overtreden worden, zijn nu niet langer verboden. Daar is van belang dat het Europees Hof van Justitie in zijn jurisprudentie heeft bepaald dat onder opzet ook voorwaardelijke opzet moet worden begrepen: *“Daarvan is sprake als iemand een handeling verricht en daarbij bewust de aanmerkelijke kans aanvaardt dat zijn gedragingen schadelijke gevolgen hebben voor een dier of plant....”*.

Andere bevredigende oplossing(en)

De initiatiefnemer moet aantonen en beargumenteren dat er geen andere bevredigende oplossingen zijn waardoor overtreding van de verbodsbepaling(en) kan worden voorkomen, bijvoorbeeld door planaanpassing of het aanpassen van de uitvoeringsperiode. Het is aan het bevoegd gezag (doorgaans dus de provincie) om de alternatieve oplossingen te beoordelen en hierover te besluiten. De onderbouwing moet gebaseerd zijn op objectieve en controleerbare gegevens.

Belangen

Voor de soorten die beschermd zijn onder de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn kan alleen ontheffing of vrijstelling worden verleend op grond van de in deze richtlijnen genoemde belangen. Voor de groep van overige, nationaal beschermde soorten wordt uitgegaan van de in de Habitatrichtlijn genoemde belangen, plus een aantal aanvullende belangen. In het Kader - Wettelijk Belang wordt een overzicht gegeven van deze belangen.

Staat van instandhouding van de soort

Tot slot moeten de effecten van de voorgenomen handeling(en) worden beoordeeld aan de staat van instandhouding (Svl) van de soort. Zie ook kader – Staat van instandhouding. De Svl varieert per soort en per handeling, en is niet vastgelegd in de wet. Een handeling op een zeldzame beschermde soort zal eerder leiden tot een negatief effect op de Svl dan bij een algemene soort. Belangrijk is ook de trend (aantalsontwikkeling) en de ruimtelijke verspreiding van de soort. Bij de beoordeling moet rekening worden gehouden met cumulatieve (versterkende) effecten, bijvoorbeeld door andere handelingen of ontwikkelingen in de omgeving en met reeds verleende ontheffingen voor dezelfde populaties van deze soort(en). Bij de beoordeling mogen compenserende en mitigerende (verzachtende) maatregelen worden betrokken. Het ecologische toetsingscriterium verschilt per beschermingsregime. Om te beoordelen of aan deze criteria wordt voldaan, moet inzicht worden gegeven in:

1. De Svl (van de populatie) van de soort (in zijn natuurlijke verspreidingsgebied).
2. Het effect van de handeling of ontwikkeling op de soort.

Kader - Staat van instandhouding

- **Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn:** “De maatregelen leiden niet tot verslechtering van de staat van instandhouding van de betreffende soort”.
- **Beschermingsregime soort Habitatrichtlijn:** “Er wordt geen afbreuk gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan”.
- **Beschermingsregime Overige soorten:** “Er wordt geen afbreuk gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan”.

Voorkomen van overtreding verbodsbepalingen

In sommige situaties kunnen maatregelen worden getroffen waardoor negatieve effecten en overtreding van de verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming kunnen worden voorkomen. Bijvoorbeeld door de kap van bomen met broedende vogels uit te stellen tot na de broedtijd. Al kan de boom ook een nest bevatten van een vogelsoort waarbij het nest jaarrond beschermd is, waardoor overtreding niet kan worden voorkomen. Het plannen van werkzaamheden buiten de kwetsbare periode(n) van beschermde soorten is een veel toegepaste maatregel. Andere mogelijkheden om overtreding te voorkomen zijn wellicht het aanpassen van de werkvolgorde, gebruik te maken van andere apparatuur of de werkzaamheden te faseren in ruimte en tijd (zoals in het voorbeeld).

Vrijstellingen

Onder de Wet natuurbescherming is niet altijd een ontheffing nodig bij handelingen die leiden tot overtreding van de verbodsbepalingen in de wet. Dit zijn bijvoorbeeld de provinciale vrijstellingen en de gedragscodes. Ook kan er sprake zijn van een vrijstelling als de handeling is opgenomen in een beheerplan voor een Natura 2000-gebied of programma in het kader van een programmatische aanpak. Tot slot kan het Rijk voor handelingen en activiteiten waarvoor zij bevoegd gezag is een vrijstelling geven in de vorm van een Ministeriële Regeling. Vrijstellingen kunnen alleen gelden voor de verbodsbepalingen en de voorwaarden zoals genoemd bij de verschillende beschermingsregimes.

Provinciale verordening

Provinciale Staten kunnen vrijstelling van de verbodsbepalingen verlenen. Zo zijn met een provinciale verordening een aantal vooral algemeen voorkomende en beschermde zoogdieren als egel en rosse woelmuis vrijgesteld van de ontheffingsplicht. Door deze mogelijkheid ontstaan echter wel verschillen in de bescherming van soorten tussen de verschillende provincies.

Programmatische aanpak

De Wet natuurbescherming biedt de mogelijkheid om een programmatische aanpak toe te passen. Een dergelijk programma kan zowel door het Rijk als door provincies worden opgesteld. Onder de Flora en faunawet is reeds ervaring opgedaan onder de ‘Generieke’ of ‘Gebiedsgerichte aanpak’. Tevens is voor een aantal grootschalige ontwikkelingen en plangebieden een Generieke ontheffing verleend zoals voor de gemeente Tilburg, het Havengebied Rotterdam en Vliegveld Twente. Het biedt de mogelijkheid om door middel van een actieve leefgebiedenbenadering te streven naar een betere verbinding tussen economie en ecologie.

Beheerplan Natura 2000-gebied

Tot slot zijn handelingen die onderdeel uitmaken van een beheerplan voor een Natura 2000-gebied of een programmatische aanpak (zoals stikstof) vrijgesteld, mits de handelingen zijn getoetst aan de criteria voor afwijking van de soortenbeschermingsregimes.

Kader - Wettelijk Belang

Voor vogels beschermd onder de Vogelrichtlijn kan ontheffing of vrijstelling worden verleend op grond van de volgende belangen:

- in het belang van de volksgezondheid of de openbare veiligheid;
- in het belang van de veiligheid van het luchtverkeer;
- ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, visserij of wateren;
- ter bescherming van flora en fauna;
- voor onderzoek en onderwijs, het uitzetten of herinvoeren van soorten, of voor de daarmee samenhangende teelt;
- om het vangen, onder zich hebben of elke andere wijze van verstandig gebruik van bepaalde vogels in kleine hoeveelheden selectief en onder strikt gecontroleerde omstandigheden toe te staan.

Voor soorten beschermd onder de Habitatrichtlijn, het Verdrag van Bern of het Verdrag van Bonn kan ontheffing of vrijstelling worden verleend op grond van de volgende belangen:

- in het belang van de bescherming van wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats;
- ter voorkoming van ernstige schade aan met name de gewassen, veehouderijen, bossen, visgronden, wateren of andere vormen eigendom;
- in het belang van volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijk gunstige effecten;
- voor onderzoek en onderwijs, repopulatie of herintroductie van deze soorten, of voor de daartoe benodigde kweek, met inbegrip van kunstmatige vermeerdering van planten, of
- om onder strikt gecontroleerde omstandigheden mogelijk te maken op selectieve wijze en binnen bepaalde grenzen een beperkt, bij de ontheffing of vrijstelling vastgesteld aantal van bepaalde dieren van de aangewezen soort te vangen, onder zich te hebben, onderscheidenlijk een beperkt bij de ontheffing of vrijstelling vastgesteld aantal planten van de aangewezen soort te plukken of onder zich te hebben.

Voor andere 'nationaal' beschermde soorten kan ontheffing of vrijstelling worden verleend op grond van de volgende belangen:

- de belangen die gelden voor soorten van de Habitatrichtlijn zoals hierboven genoemd;
- in het kader van de ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden, daaronder begrepen het daarop volgende gebruik van het ingerichte of ontwikkelde gebied;
- ter voorkoming van schade en overlast, met inbegrip van schade aan sportvelden, schietterreinen, industrieterreinen, kazernes of begraafplaatsen;
- ter beperking van de omvang van de populatie van dieren, in verband met door deze dieren ter plaatse en in het omringende gebied veelvuldig veroorzaakte schade of in verband met de maximale draagkracht van het gebied waarin de dieren zich bevinden;
- ter voorkoming of bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren;
- in het kader van bestendig beheer of onderhoud in de landbouw of bosbouw;
- in het kader van bestendig beheer of onderhoud aan vaarwegen, watergangen, waterkeringen, waterstaatswerken, oevers, vliegvelden, wegen, spoorwegen of bermten, of in het kader van natuurbeheer;
- in het kader van bestendig beheer of onderhoud van landschappelijke kwaliteiten van een bepaald gebied;
- in het algemeen belang van de betreffende soort.

Eelerwoude

Op weg naar 100% natuurinclusief >

www.eelerwoude.nl